

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsrvpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

Plutarchus

Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII

De vitando aere alieno commentariolus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-351

PLUTARCHI DE VITANDO AERE ALIE-
no, commentariolus.

PLATO in Legibus vicinos alienæ aquæ participes fieri non finit, nisi ubi domi solo usque ad terram cera-
 mitidem (ita argillam vocat) exhausto, aquæ id sterile deprehenderint, argilla enim cum sit pingui ac densa natu-
 ra, humorem acceptum continet, neque dimittit extra se.
 eos autem vult alienorum in partem venire, qui propria pa-
 ro rare nequeunt, lege in opere opitulante. Nonne euidens est
 eam legem ad rem pecuniariam pertinere, ne ab alijs mu-
 tuum sumant, alienosque fontes adeant, non antè domi
 suis copijs examinatis, & quasi guttatum collegerint quod
 usibus & necessitatibus eorum suppeditet? Nunc luxu, molli-
 tate, & prodigalitate adducti, non utuntur suis, sed magno
 fenore ab alijs accipiunt nulla necessitate compulsi. in a-
 gnumque est huius rei argumentum, quod egeno pecuni-
 am nemo credit, sed ijs qui sibi copiam aliquam parare vo-
 lunt, testemque & sponsorem habent esse se quibus tutò
 mutuum committatur. cum debuerit cui res est mutuum
 nihil sumere. Quid mensatium aut negotiatorem deme-
 retis? quia tu à tua mensa petis mutuum? pocula habes &
 parophides & pelues argentea: haec usibus tuis adhibe. men-
 sam Aulis aut Tenedis vicissim ornabunt figlinis, puriori-
 bus quam sint argentea ista. non enim exhalant grauem
 istum ac molestum fenoris odorem tanquam æruginis
 quotidie contaminantis luxum, neque Kalendarum & no-
 uilunij admonebunt? quam sacratissimam diem fenerato-
 res atram & abominandam faciunt. Equidem eos, qui po-
 tius quam vendant, pignori sua opponunt, ne Iupiter qui-
 dem a possidente Cœtius dictus seruare possit. pudet pre-
 cium suarum rerum accipere, usuras per soluere non pudet.
 At enim Pericles mundum Mineruæ, appendentem auri
 excoeti talenta x l. ita compoluit, ut detrahi posset: hac
 de causa, ut aiebat, ut si eo auro Athenienses aliquando ad
 bellum uterentur, æquale postmodò restituerent. Ergo
 & nos tanquam in obsidione usibus nostris inservientes,
 non patiamur nobis ab hoste feneñatore præsidium impo-
 ni, neque videre sustineamus res nostras mancipio duci: sed
 à mensa auferendo quorū usus necessarius nō est, à spanda,

à vehiculis, de victus ratione detrahendo, libertatē nostram tueamur: ociosa ista reparatutivbi res secundæ affluxerint. Sanè Romanæ mulieres mundum suum Apollini Pythio dederunt primitiarum loco: ex quo aureus crater confectus Delphos venit. Carthaginenses autem mulieres capita totonderunt pro patria, ut crinibus earum machinæ & instrumenta intenderentur. Nos, dum cōtentos esse nostris rebus pudet, dandis pignoribus contractibusq; subeundis in seruitutem nosmet damus, vbi par erat contractis ad utilia cupiditatibus in utilia nos & ociosa concidere aut diuendere, itaque nobis ac familia fanum libertatis exstruere. Diana quæ Ephesi colitur, debitores qui ad ipsius templum configiunt, tutos à creditoribus & intactos præstat. At frugalitatis asylum vbiq; patet temperantibus, cū multo ocio amplitudinem parans hilarem atq; honorificam. Sicut enim in bello Medico Pythia Atheniensibus ligneum murū diuinatus dari cùm dixisset, illi regione, vrbe, opibus & domibus relictis, libertatis seruandæ causa se in naues contulerunt: ita nobis concedit deus ligneam mensam, peluum figlinam, & vestem asperam, si liberi vivere volumus,

20

Non tu cornipes exspecta,---

non bigas cornutas atque argento ornatas, quæ celeribus fenoribus antevertuntur: sed quovis asino aut caballo vicens, fuge hostem & tyrannum feneratorem. qui nō terram & aquam Xerxis more poscit, sed libertatem inuidit tuam, & dignitatem tuam prostitut: si nihil des, obturbat: si habes, non accipit: si quid vendis, precium diminuit: si nihil vendis, vt vendas cogit: si iudicia exerces, compellat: si iuras, imperat: si ad fores eius venis, excludit: si domi inclusus es, ostium seruat atq; pulsitat. Nam quid profuit Atheniensibus Solon, lege lata ne corpora debitorum obligarentur? Quasi verò non seruant feneratoribus, qui debent ijs? Imò ne ipsis quidem seruiunt: quid enim mali esset? sed seruis eorum contumeliosis, barbaris, sanguinis, eorumq; similibus, quos apud inferos Plato ait ignitos penarū exæctores secularis adfistere. Hi sunt qui miseris debitoribus de foro locum flagitiisorum penis destinatum redegerūt, vulturum instar eos edentes & laniantes, &

30

35

*Odyss. A.
578.*

Alius in inferno tundentes viscera rostro:

alijs tanquam Tantalis adstant, vetantq; eorum quicquam gustare

gustare

gustare quæ colligunt. Sicut autem Darius Athenas misit
 Datin & Artaphernē, catenas & vincula manibus gestan-
 tes ad vinciendum captiuos: ita hi syngrapharum & tabu-
 larum tanquam compedium plena vasa Græciae importan-
 tes, circum vrbes ambulant easque transeunt, non ut Tri-
 ptolenius, mitem frugem serentes: sed debitorum radices
 laboriosas & fecundas atque inextricabiles: quæ circum-
 quæq; succrescentes & germina proferentes, premunt atq;
 suffocant ciuitates. Lepores ferunt simul eodemq; tempo-
 re & párere, & alere, & alios concipere fetus. At verberonū
 10 istorum & barbarorum debita, pariunt antè quām conci-
 piant. Nam simul atque dederunt, reposunt, ac ponendo
 tollunt, & in fenore collocant ipsum fenus. Fertur apud
 Messenios,

15 Et Pylus ante Pylum, Pylus atq; alias tamen exsistat.
 in feneratorem autem recte sic toriferis:

Fenus præcedit fenus, superest quoq; fenus.

Et rident proinde isti physicos, qui ex eo quod non sit exi-
 stere quiquam posse negant. nam apud ipsos ex eo quod
 20 neque est neque subsistit, nascitur fenus. Et cùm publica-
 num esse pro dedecore ducant, quod tamen leges permit-
 tunt, ipsi contra leges fenerando sibi homines vestigales
 faciunt: aut potius, vt verum dicam, inter fenerandum de-
 fraudantes. qui enim minus accipit quām in tabulas acce-
 25 pti retulit, is circumscribitur. Enim uero Persæ secundum
 locum inter peccata adsignant mendacio, primum æri a-
 lieno. Nam plerique mendacium comitatur debito. Magis
 autem mentiuntur qui dant quām qui accipiunt. mala enim
 fraude in suis aduersariis solent plus scribere quām déde-
 30 rent. Cuius mendaci causam habent non necessitatem, non
 inopiam, sed insatiabilem avariciam, cuius finis ipsis non
 datur fruendus, neque quicquam vtilitatis eis ad fert, per-
 nicie interim stat eorum quos illi premunt. Non enim agros
 eorum, quibus eos eximunt, colunt: neque debitoribus e-
 35 iectis domos eorum inhabitant: neq; mensas spoliatorum
 apponunt, aut vestes usurpant. Sed statim uno pessundato,
 alium venantur atq; inescant. Serpit enī ignis instar ma-
 lum cum pernicie & exitio eorum quos arripit, vnum post
 alium consumens ignem autem hunc qui exfuscauit atq;
 aliut fenerator, nihil amplius habet, quām vt interdū suas

rationes relegens notet quād multos ad auctionem bonarum faciendam adegerit, quād multos domo exegerit, unde ac vbi volutatum argentum creuerit. Neq; hoc me dicere putetis, quasi qui bellum feneratoribus indixerim:

Nam nemo illorum de nostris bobus equisq;

Auertit prādam. ..

Iliad. a.

44.

hoc spēcto, vt iis qui faciles sunt ad pecuniam senore sumendam demōstrem, quantum ea res turpitudinis habeat, quantum illiberalitatis: deniq; quād sit extrema cū dementia etum molliciei Habes: noli te ære alieno obstringe re, cū non indigeas. Non habes: ne sumito mutuum. non es enim soluendo. Verūm hæc singulatini perpendamus. Cato cuidam seni male se gerenti, Heus homo, dixit: cur se nectuti multis alioqui malis laboranti, malicie dedecus superimponis? Et tu, dicerem pauperi, noli paupertati multis alioquin onusq; incommodis difficultates mutuum pētendi & ære alieno te obligandi accumulare: neque id, quo uno diuitiis p̄f̄st̄t̄ paupertas, ei aufer. vacuitatem inquam sollicitudinum. Nam illud quidem ridiculū est, quod pro uerbo iactatur: Capram nō possum portare, imponitis mihi bouem, paupertatem sufferre non potes, & feneratorem in ceruices tuas imponis, onus cui ferēdo difficulter etiam diues sufficiat. Dices, At quomodo alar? Hoccine inquam, te rogare æquum est, qui habeas manus, pedes, vocem? qui homo sis, qui & amare possis & amari, beneficium accipere, & agere gratias? ale te litteris docendis, pueros liberaliter formando, ianitoris munus obeundo, nauigando, propter nauim in lembo nauigando. nihil horum turpis est, nihil molestius, quād audire hanc vocem, Persolue quod debes. Rutilius ille Romę cū accessisset ad Musoniū: Musoni, inquit: Iupiter Seruator quem tu imitare atque æmularis, non sumit pecuniam mutuam. respondit Musonius subridens: Idem neque mutuò dat. Nam Rutilius fenus mutua danda pecunia quærens, ei exprobrabat quod mutuam acciperet pecuniam. Insana me herclē fuit hæc Stoici fastus affectatio. Quid enim attinebat Iouem Seruatorem hic adduci, cū ex iis quæ semper ante oculos sunt licuerit ita monere: Hirundines, formicæ quæ non mutuantur, quibus neque rationem, neque manus, neque artem natura dedit. At qui homines abundantia quadam calliditatis, iuxta

*Pauperi
es alterū
equedum.*

Iuxta se alunt equos, canes, perdices, ceruos, graculos. Cur itaque animum ita despondisti? dicerem, an minus ad persuadendum habes graculo virium? an mutior es perdicet? an cane minus generosus? ita ut à nullo homine speres posse te iuuari, si famuli, pedagogi, oblectatoris, custodis, propugnatoris munus obeas? Non vides quām multas terra, multas mare occasiones & materias tibi tui alendi suggerat? Audi Cratetem:

Micylon hic etiam vidi mala magna ferentem,

10 Vellera carpentem oxore adiutante misella,
Euitare famem & possent ita tempore duro.

Alluditur

ad Necyso,

581.

Cleanthem Antigonus rex cum longo interposito tempore vidisset Athenis, interrogauit: Etiamnum ve molis Cleanthe? Ego vero, (respondebat ille) o rex, idque virtute toleranda gratia facio, facturus quiduis aliud, dum ne auellarà philosophia. En tibi ingentem viri animum, qui à pistrino & alveo pistorio digressus, ea ipsa manu, qua molam versauerat, aut farinam coquendo pani subegerat, de diis, Luna, Sole, sideribus scriberet? Atqui ista nobis videntur seruilia opera. Itaque ergo libertatis retinendae causa æs alienum contrahentes, adulamur vernas, stipamus, coenas præbemus, dona pensionesque damus: non hoc paupertate cogente, (nemo enim pauperi pecuniam credit) sed prodigalitate impellente. Nam si contenti voluissemus esse rebus 25 ad vitam necessariis, tam non esset feneratorū genus, quām non est Centaurorū aut Gorgonum. Ceterū luxus ut aurarios argentariosq; fabros, & vnguentarios ac preciosorū colorum tintores, ita feneratores etiam produxit. Non enim panis aut vini premium debemus: sed prædiorum, mancipiorum, mulorum, tricliniorum, mensarum, & ea quæ effuse in publicum faciendo sumtu, aut ambitiose inutiliterq; magnificētiam affectādo prodegitus. Iam qui semel inuolutus est debitiss, is semper manet obēratus, aliū ex alio sessorē frēnati in modū equi suscipiēs. Neq; datur effugere 30 in pascua illa & prata: sed vagātur sicut illi Empedoclei demones siue genii, decorum ira impulsī ac cœlo deturbati:

Aetheris hos alms via in mari abijcit vndas:

In terram eructat ponitus: Titans ad orbem

Subiectat tellus: in vasta volumina magna

Aetheris impellit Titan. ---

ita alias ex alio excipit fenerator aut negotiator: iam Corinthius, modo Patresis, mox Atheniensis; donec ab omnibus oppressus vi fenorum, tandem dissipetur, ac in minutias quasi discerpatur. Sicut enim qui in coenum lapsus est, aut surgere debet, aut manere: veri sans autem ac volutans se madefacto corpore maiorem in se contaminationem recipit. Sic in versuris soluendis debitores alia super alia contrahentes debita, magis magisq; sensim grauantur, ac persimiles sunt bile flava laborantium: qui curationem nullam admittentes, tantummodo id quod erant iussi egerentes, deinceps amplius cholerae colligere pergunter. nam eodem modo hi quoque expurgare malum nolunt, sed singulis anni portionibus cum dolore & afflictione sensus pendentes statim imminentे soluendi alterius tempore, rursum nausea & capitis grauedine vexantur, cum debuerint semel omnibus excusis id genus oneribus integros se aliberos praestare. Iam enim ad locupletiores istos mea, & moliores se conuertit oratio, qui dicerent: Ergone seruis carebo: & ædibus domoque: quod perinde est, ac si infirmus & intercute aqua tunicus medico diceret. Ergo graci- 20 lem me vis inanemq; fieri? responde: it sanè medicus, Quid ni, ut sanitatem recuperes? Tu quoque, inquam, seruis care, ne seruias & possessionibus, ne ab alio possidearis. Atq; adeò fabulam de yulturibus audi. Vomente vno, & eicere se intestina dicente, alter adstant. Quid, inquit, mali est? non enim tua egeris viscera, sed cadaueris quod recens laniavimus. Ita etiam æs habentium alienum quilibet non suam villam, non domum vendit suam: sed creditoris, quem sibi dominum iuxta leges ipse fecit. At dices me hercle, Agrum hunc mihi pater hereditariò reliquit. Etiam libertatem is 30 tibi & dignationem tradidit, quarum rerum maior est ducedratio. Idem pedem & manum tibi fecit: sed si quid homini computrefescat, mercede conductus qui abscondat. Vlyssi vero Calypso circumdederat vestes fragrantes diuinum odorem, sui amoris monumentum. Verum ubi de rate in 35 profundum præcipitatus ægre emersit ueste madente ac graui facta exuit eam atque abiecit, nudumque pectus vita cuidam insternens

Odyss. 2.
264.

Ibid. 439. In terram enauit... seruatusque è mari, neque ueste neque cibo deinde caruit. Quid? an non etiam debitoribus tempe-

tempestas oboritur, cùm interiecto temporis spacio sene-
rator inuadens, Pet solue inquit?

Sic fatus, nimbo conduxit cœrulea turbans.

Ibid. 291.

Vna Eurusq; Notuq; ruunt, Zephyriq; tumultus:

3 fenora super fenora illuuiis obrutib; & qui sic obruitur,
is reluctatur quidem aggrauantibus: sed cùm non possit e-
natare, in fundum deprimitur, atque vna cum amicis qui
suam pro eo obligauerūt fidem pessundatur. Contra The-
banus Crates, cùm nemo ab ipso exigeret, cùm nemini quic-
quam deberet, ipsam rei familiaris dispensationem, curáf-
que & occupationes auersatus, rem i ix. talentū dese-
ruit, sumtisq; palliolo & pera ad philosophiam & pauper-
tatem configit. Anaxagoras agrum ouibus pascendum re-
liquit. Sed quid necesse est hos commemorare? quando et-
iam Philoxenus oðarum conditor in colonia Siciliensi he-
reditatem, rem, domumq; adeptus, cùm yideret luxuriam,
luxum, & insciā vulgo obtinere, Mehercle, inquiēs, bona
hæc me non perdent, sed ego ista: relicta aliis hæreditate ex
insula soluit. At qui debent, dum exiguntur, tributum po-
20 stulantur, seruunt, adulterina moneta circumueniuntur,
omnia ista perferunt, atque tolerant: instar Phinei harpias
quasdam alatas nutrientes, diripientes suum victimum alieno
tempore, & frumentum ante messem vendentes, oleum
antè quam oliuæ decutiātur, vinum ante vindemiam. Em-
25 tor ait tanti se habere, & notari precium iubet, interim
adhuc pendente vua, & viti adhærente atq; Arcturum ex-
spectante.

PLUTARCHI QVAESTIONES

Platonicae.

30

QVID NAM rei hoc est, quod Socratem Deus
alii obstetricis ministeriu prestatare iussit, ipsum
gignere prohibuit? Sic enim in Theaterto ipse Socratis
loquitur, non vt i q; suo more ludens & iocans: *ratioph-*
neque enim adhibuisset dei nomen dicto non serio Et alio-
qui Plato eo in libro multa arroganter ac per iactantiam
dicta Socrati tribuit. de quibus etiam hoc est. Multi enim, «
ô lepidum caput, eo sunt erga me animo, vt parati sint illi-
« cò mordere, quoties aliquid delirii eis adimo: putantque «
ductum